

Одеська обласна організація
ВГО «Комітет виборців України»

Посилюючи правові можливості бідних верств населення

Діяльність Центрів права Одеської обласної організації
ВГО «Комітет виборців України»
протягом 2011 — пер. пол. 2012 року

Одеса - 2012

Одеська обласна організація
ВГО «Комітет виборців України»

Посилюючи правові можливості бідних верств населення

Діяльність Центрів права Одеської обласної організації
ВГО «Комітет виборців України»
протягом 2011 — пер. пол. 2012 року

Одеса - 2012

ПОСИЛЮЮЧИ ПРАВОВІ МОЖЛИВОСТІ БІДНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ: ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРІВ ПРАВА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВГО КВУ ПРОТЯГОМ 2011 - ПЕР. ПОЛ. 2012 РОКУ / ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВГО “КОМІТЕТ ВИБОРЦІВ УКРАЇНИ”. - ОДЕСА, 2012 - 42 с.

У брошурі вміщено звіт про півторарічну (2011 — перша половина 2012 р.) діяльність створених Одеською обласною організацією ВГО КВУ Центрів права, місією яких є посилення правових можливостей бідних верств населення Одеської області. Задля цього центри надають безоплатну правову допомогу (переважно первинну), виявляють правові проблеми та потреби громадян, проводять просвітницьку діяльність (що унеможливить подальші порушення), сприяють у відновленні порушених прав та вирішенні конкретних місцевих проблем, впроваджують локальні, регіональні та національні ініціативи із захисту прав людини. Територіально центри розташовані в містах Одесі, Котовську, Татарбунарах, Ізмаїлі та Білгород-Дністровську, створені та діють за сприяння Головного управління юстиції в Одеській області та його територіальних підрозділів, за фінансової допомоги Міжнародного фонду “Відродження” (в рамках ініціативи “Посилення правових можливостей бідних верств населення”) та Посольства Королівства Нідерландів (в рамках програми Матра). Видання розраховано для всіх суб’єктів надання безоплатної правової допомоги в Україні — представників неурядових організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Автори-упорядники:

Ігор Бринош — керівник юридичного відділу Одеської обласної організації ВГО “Комітет виборців України”

Анатолій Бойко — голова Одеської обласної організації ВГО “Комітет виборців України”

Брошура видана українською мовою в друкованому та електронному варіанті, розповсюджується безкоштовно.

Це видання здійснено за фінансової підтримки Міжнародного фонду “Відродження”, в рамках ініціативи “Посилення правових можливостей бідних верств населення”, яку реалізує МФВ за програмою “Верховенство права”. Висловлені у виданні думки є авторськими і не обов’язково відображають погляди Міжнародного фонду “Відродження”.

Зміст

<i>Вступне слово .....</i>	<i>4</i>
<i>Безоплатна правова допомога.....</i>	<i>6</i>
<i>Правова освіта.....</i>	<i>16</i>
<i>Окремі правозахисні ініціативи.....</i>	<i>22</i>
<i>Інформаційна діяльність. Співпраця.....</i>	<i>26</i>
<i>Додатки:.....</i>	<i>32</i>
<i>Діяльність Центрів права в цифрах.....</i>	<i>33</i>
<i>Контакти Центрів права.....</i>	<i>34</i>
<i>Договір про спільну діяльність між Одеською обласною організацією ВГО “Комітет виборців України” та Головним управлінням юстиції в Одеській області.....</i>	<i>35</i>
<i>Інформація про Одеську обласну організацію ВГО “Комітет виборців України”.....</i>	<i>38</i>

Вступне слово

Прагнучи посилити правові можливості бідних верств населення, Одеською обласною організацією ВГО «Комітет виборців України» протягом 2011 року було створено в Одеській області **5 регіональних Центрів права** (в містах Одеса, Котовськ, Татарбунари, Ізмаїл, Білгород-Дністровськ), котрі наразі підтвердили свою необхідність та активно розвиваються. У своїй діяльності Центри орієнтовані на надання базової інформації з правових питань, первинної безоплатної правової допомоги (у виключних випадках — вторинної), підвищення рівня правових знань та правової культури громадян, ідентифікацію правових потреб та проблем населення, активну співпрацю з органами державної влади та місцевого самоврядування для розв'язання індивідуальних проблем та захисту суспільних інтересів.

Посилення правових можливостей — це процес системних змін, який встановлює соціальні зв'язки в громадах та сприяє включенню бідних верств населення в соціальні процеси. Згідно **концепції “Посилення правових можливостей бідних верств населення”** (схвалена Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН “Посилення правових можливостей та викорінення бідності” від 5 березня 2009 року), є ряд фундаментальних прав, ефективне використання яких сприяє розвитку людського потенціалу: - доступ до правосуддя гарантує людині право на справедливий та неупереджений суд, а також доступ до інформації про свої права; - право власності є запорукою економічного розвитку людини, і захищає володіння власністю та можливість нею розпоряджатися; - трудові права є фундаментальними для розвитку, оскільки найбільшим активом людини є її праця; - свобода підприємництва дає людині можливість започаткувати власну справу, і це є визначальним для економічного прогресу та розвитку суспільства. Вирішення цих базових проблем є стратегічним для соціально-економічного розвитку громад та захисту вразливих верств населення.

Вказаний підхід впроваджується в Україні за допомогою мережі Центрів правової інформації та консультацій, котрі працюють в рамках Ініціативи “Посилення правових можливостей бідних верств населення”, яку реалізує Міжнародний фонд “Відродження” за програмою “Верховенство права”. До цієї ініціативи увійшли Центри з невеликих громад різних куточків України, котрі об'єднані спільною місією - встановити та налагодити соціальні зв'язки в громадах, включити представників вразливих верств населення до соціальних процесів, до

процесу прийняття рішень, а також підвищити рівень спроможності захищати себе правовими методами.

З 2009 року в рамках вказаної ініціативи створено та підтримується діяльність 28 Центрів у 15 регіонах України, в 2012 році підтримано створення ще низки подібних Центрів. З самого початку створення, Центри права Одеської обласної організації КВУ активно працюють саме в рамках ініціативи “Посилення правових можливостей бідних верств населення”, що окрім реалізації місії та завдань центрів, дає змогу обмінюватися досвідом, напрацьовувати стандарти та підходи до роботи, інституціонально розвивати та вдосконалювати недержавну систему надання безоплатної правової допомоги.

У цьому виданні вміщено звіт про діяльність Центрів права Одеської обласної організації ВГО “Комітет виборців України” за перший період їх діяльності, 2011 — першу половину 2012 року. Окремими розділами представлено досвід та діяльність центрів в сфері надання безоплатної правової допомоги, здійсненні правової освіти громадян, впровадженні окремих правозахисних ініціатив, співпраці з органами влади та інформаційній діяльності.

Діяльність Центрів права в Одеській області у вказаний період не тільки сприяла вирішенню правових проблем конкретних громадян регіону, яким платна юридична допомога не «по кишені», але і продемонструвала значний потенціал для підвищення загального рівня правової культури та вирішення актуальних проблем регіонального та всеукраїнського масштабу.

Одеська обласна організація Комітету виборців України вважає діяльність Центрів права одним з пріоритетних напрямів розвитку і діяльності організації, тому робота Центрів права з кожним днем посилюється як кількісно, так і якісно задля того, щоб такі центри і в подальшому були затребувані населенням і надавали дійсно ефективну і доступну правову допомогу.

***З повагою,
авторський колектив***

Безоплатна правова допомога

На фото: надання правової консультації під час виїздного прийому (Котовський район)

В своїй діяльності Центри права, в першу чергу, орієнтовані на надання базової правової інформації та правових консультацій, у важливих випадках — надання вторинної правової допомоги бідним верствам населення. Юристами та адвокатами Центрів права стосовно звернень громадян надаються актуальні правові консультації та інформація щодо можливих шляхів вирішення виявлених проблем, за необхідністю надається допомога в складанні скарг, звернень тощо. Щодо окремих резонансних справ вирішується питання щодо надання безкоштовної адвокатської допомоги в органах державної влади та судах різних інстанцій.

Протягом 2011 — першої половини 2012 року, юристами та адвокатами п'яти Центрів права (близько 20 фахівців), спільно з співробітниками територіальних органів юстиції, безоплатну правову допомогу (стаціонарно та на виїздах) було надано **2090 відвідувачам** (близько 40% з яких сільські жителі). У тому числі, правову допомогу отримали **636 пенсіонерів, 226 «дітей війни», 159 інвалідів, 232 представника інших незахищених верств населення.**

Первинна правова допомога, зокрема усні правові консультації, були надані **1823 особам**. У **395** випадках були надані витяги з законодавства та письмові консультації. **195** громадянам була надана допомога в підготовці договорів, заяв та звернень до органів державної влади та місцевого самоврядування, **148** - допомога в підготовці судових процесуальних документів (позовні заяви, апеляційні та касаційні скарги, звернення до Європейського суду з прав людини тощо) .

За сприяння відповідних сільських рад, Центрами права протягом звітного періоду було здійснено **102 виїзних прийоми у найвіддаленіших сільських населених пунктах 11 районів Одеської області** (Котовського, Ананьївського, Балтського, Красноокнянського, Татарбунарського, Саратського, Кілійського, Арцизького, Ізмаїльського, Ренійського та Білгород-Дністровського). До виїзних прийомів у приміщеннях сільських рад, координаторами Центрів права залучались адвокати, працівники районних управлінь юстиції та райдержадміністрації, державні та приватні нотаріуси, державні виконавці, журналісти, що дало можливість багато наболілих питань сільських жителів предметно вирішити безпосередньо на місці. Найбільш активно виїзні прийоми практикував Центр права в м. Та-

тарбунари, який здійснив 48 виїзних прийомів з надання безоплатної правової допомоги в приміщеннях сільських рад Татарбунарського, Саратського, Кілійського та Арцизького районів Одеської області.

Юристи Центрів права надавали правову допомогу і **певним категоріям осіб**, які обмежені в її отриманні, зокрема, засудженим. Так, 29 березня 2012 року засудженим двох одеських виправних колоній роз'яснили виборчі права, а також надали актуальні безкоштовні правові консультації. На початку заходу, близько 35 співробітникам управління Державної пенітенціарної служби України в Одеській області було роз'яснено основні новели законодавства про вибори народних депутатів, а також основні процедурні моменти виборчої кампанії. Надалі, було проведено дві зустрічі з засудженими Південної виправної колонії № 51 (близько 40 чоловіків) і Чорноморської виправної колонії № 74 (близько 25 жінок). Крім роз'яснення виборчих прав і можливостей їх реалізації на парламентських виборах у жовтні 2012 року, засудженим були надані індивідуальні правові консультації щодо відновлення ідентифікаційних документів, сімейним відносинам, спадщини, позбавлення батьківських прав, проекту Кримінально-процесуального кодексу тощо.

У випадках особливо грубих порушень прав людини або стосовно певних категорій клієнтів, юристи Центру та залучені адвокати надавали представництво інтересів та захист в органах влади та судах (таких справ у звітній період було 23).

Центр права допоміг жителю м. Котовськ вирішити земельний спір. Пенсіонер давно намагався відстояти своє право – його сусід незаконно переніс паркан майже на 2 м на територію пенсіонера. Спір виник вже давно – ще в 2010 році. Ніякі звернення до органів місцевого самоврядування не допомогли. Після звернення до адвокатської контори пенсіонер не зміг скористатися послугами приватного адвоката через високу плату, що той йому запропонував. 1 листопада 2011 року пенсіонер звернувся до Центру права м. Котовськ, про який дізнався з місцевої газети «Из рук в руки». Залученим Центром права адвокатом був оформлений позов до суду. Завдяки юридичній підтримки адвоката, пенсіонер виграв суд і на даний момент чекає на виконання рішення. На жаль, його сусід проігнорував рішення суду і вже отримав штраф за його невиконання. На даний момент адвока-

том підготовлене звернення до органу ДВС для належного виконання рішення суду.

Центр права допоміг в боротьбі за моральну і матеріальну компенсацію інваліда, тяжкохворої людини Тарнавського Віталія Володимировича. У 1982 році в результаті гасіння пожежі, що сталася на танкері-рудовоз «Маршал Конев» Новоросійського морського пароплавання, Тарнавський отримав виробничу травму, в результаті якої став інвалідом (фактично «голими руками» закачував смертельно небезпечний хладон). Такі грубі порушення правил техніки безпеки спричинили суттєве погіршення здоров'я Тарнавського і втрату працездатності на 80%. Сьогоднішній стан здоров'я Тарнавського, а також матеріальне становище його родини катастрофічне - через хворобу він прикутий до ліжка, потребує постійного стороннього догляду, дорогого лікування та придбання медикаментів. Через скрутне матеріальне становище протягом багатьох років Тарнавський В.В. самостійно відстоював свої порушені трудові права, у тому числі і в судових інстанціях. Але, на жаль, домогтися бажаного результату йому так і не вдалося - Новоросійське морське пароплавання відмовилося визнати і відшкодувати шкоду, заподіяну трудовим каліцтвом. Юристи та адвокати Одеської обласної організації ВГО Комітет виборців України з 2009 року допомагають Тарнавському в його нелегкій боротьбі за справедливе відшкодування заподіяного збитку. Спочатку були підготовлені звернення до Генерального консульства України в Ростові-на-Дону, Південну територіальну організацію Російського професійного союзу моряків і ВАТ «Новоросійське морське пароплавання» про необхідність будь-якої можливої допомоги тяжкохворій моряку-інваліду. У 2011 році був складений і направлений позов до Приморського районного суду м. Одеси до ВАТ «Новоросійське морське пароплавання» (ВАТ «Новошип») про відшкодування шкоди, заподіяної ушкодженням здоров'я. Однак суд виніс ухвалу про залишення заяви без розгляду, посилаючись на те, що спір між сторонами вже розглядався в суді Російської Федерації. В даний момент відповідний суд Російської Федерації прийняв та розглядає касаційну скаргу.

Під час виїзного прийому в селі Траповка Татарбунарського району Одеської області до Центру звернулася група селян (14 осіб), котрі вказали на порушення прав близько 70 власників земельних паїв. Порушення полягали в тому, що по договорам оренди (частина з них

навіть зареєстрована), орендар не виплачував орендну плату. Навіть якщо виплата орендної плати і була, її розмір, строки регулював сам орендар, абсолютно не зважаючи на власників паїв. Подібна ситуація тривала більше 2 років — користуючись правовою неосвідченістю селян та відсутністю у них можливості отримати належну доступну правову допомогу, приватний орендар фактично задарма користувався земельними ділянками. Юристом Центра було проведено групову консультацію з селянами, підготовлено ряд звернень до орендаря. Звернення у випадку відсутності належної оплати орендної плати “грозило” додатковою угодою до договору оренди (де буде чітко прописано розмір, умови та термін оплати орендної плати). Після цього, за участю депутата Татарбунарської районної ради та керівника сусіднього фермерського господарства було проведено переговори з орендарем (фактично медіація), які закінчилися ультиматумом — або виплата орендної плати, або заказними листами додаткова угода до договору оренди. Після нетривалих роздумів, орендар виплатив всім власникам земельних ділянок борги з оплати оренди за користування земельною ділянкою. Звичайно, це вирішило лише верхівку проблеми, оскільки питання орендної плати так і залишилося нерегульованим. Але, окрім застарілих боргів з оплати орендної плати, селяни отримали також і позитивний досвід в захисті своїх прав.

До Центру права звернувся громадянин С., житель села Холодна Балка Біляївського району Одеської області. Руслан Миколайович є інвалідом III групи, батьком багатодітної сім’ї, одна його дитина є інвалідом з дитинства, найменшій немає року. Вже тривалий час вони проживають у родичів, де їм виділили одну кімнату та постійно натякають на те, що вони повинні виселитись, а свого житла вони звісно не мають. У 2005 році дружина заявника подала заяву до сільської ради про надання як багатодітній сім’ї земельної ділянки в селі для будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка). Проте сільська рада відмовила, мотивуючи це відсутністю відведених для цих цілей земель у запасі сільської ради в межах села. У 2009 році він знову подав заяву на ім’я голови сільської про надання його родині вже конкретної земельної ділянки у селі, бо там було пусте місце ніким не зайняте і не належало нікому на праві приватної власності. Сільська рада знову відмовила у зв’язку з відсутністю вільних земельних ділянок в запасі сільської ради для цих цілей. Тоді родина дізналася, що по іншій улиці у селі є вільна земельна

ділянка, бо жительці села відмовили в виділенні її для городництва мотивуючи це тим, що призначення земельної ділянки для будівництва жилого дому. Він написав чергову заяву до сільської ради про виділення йому цієї земельної ділянки як багатодітній сім'ї. Йому відмовили в зв'язку з тим, що на земельній ділянці генеральним планом передбачено будівництво магазину. Така ситуація в згаданій сільській раді вже стала нормою, земельні ділянки за тіншовими схемами отримують громадяни, котрі жодного відношення до села не мають. Юристом Центру права надана правова консультація, підготовлено заява до прокуратури та органів міліції. На пропозицію Центра заявник зібрав ініціативну групу з числа громадян, котрим відмовили в наданні земельних ділянок. Наразі успішно здійснюється адвокаційна кампанія та готуються судові позови.

Відповідно до звернення інваліда, пенсіонерки (1937 року народження), жительки села Усатове Одеської області, агентством нерухомості "Атланта", посадовими особами Усатівської сільської ради, а також сумісними землевласниками порушено по відношенню до неї ряд аспектів права власності на землю. Через шахрайські дії співробітників агентства нерухомості та посадовців Усатівської сільської ради, незважаючи на те, що ще в 2009 року було підписано договір купівлі-продажу нерухомості (в тому числі і земельної ділянки), до цього часу заявник державний акт отримати не може. ТОВ "Атланта" взяло на себе зобов'язання оформити право власності на земельні ділянки, проте шахрайським шляхом уникає від виконання цих зобов'язань: відібрали в пенсіонерки відповідний Договір про надання інформаційно-консультаційних послуг, всіляко затягують отримання належних документів на землю. Крім цього, представниками ТОВ "Атланта" було надано недостовірну інформацію про об'єкт купівлі-продажу, а також надано неналежні документи на об'єкт купівлі-продажу. Житловий будинок по факту знаходиться зовсім на іншій земельній ділянці, ніж це вказано в документах. Тим часом, суміжні землевласники самовільно зайняли земельну ділянку та здійснили незаконне будівництво. Наразі, завдяки допомозі співробітників Центру права, Біляївським міжрайонним прокурором сільському голові винесено відповідний притис, ТОВ "Атланта" здійснено необхідні дії по виготовленню технічної документації. Земельній ділянці присвоєно відповідний кадастровий номер і найближчим часом державний акт буде видано заявнику.

Центром права надається правова допомога потерпілим внаслідок резонансного випадку з рейдерським захопленням управління в садово-огородньому кооперативі кількістю біля 400 членів в передмісті м. Білгород-Дністровський. Після насильного захоплення статутних документів та печатки, декількома членами кооперативу було підроблено протоколи загальних зборів, внаслідок чого невелика група людей отримала контроль над близько 150-ма неприватизованими земельними ділянками та ввела “нові” економічні порядки (наприклад за раніше бескоштовну довідку кооперативу зараз просять вже 5 гривень). Наразі, завдяки адвокатській підтримці Центра права триває судовий процес, всі дії стосовно управління та відчуження майна кооперативу тимчасово призупинені до рішення суду.

Ще одна наболіла і актуальна для причорноморського регіону проблема — знесення місцевою владою торговельних об'єктів на території курортної зони «Рассейка» (Татарбунарський район), які протягом багатьох років там знаходилися і функціонували. Кілька десятків місцевих підприємців не проти модернізації і поліпшення інфраструктури курортної зони, однак вони проти подібних рішень Татарбунарської районної адміністрації без урахування думки громадськості. У 2011 році підприємці за допомогою Центра права відстояли свої торгові об'єкти, налаштовані на активні дії щодо захисту своєї підприємницької діяльності і наступного курортного сезону.

Протягом останніх двох років, Центр права надавав безоплатну правову допомогу ветерану Таляру Олександру Михайловичу. За цей період часу ветеран встиг не лише отримати численні правові консультації та адвокатську допомогу за трудовим і адміністративним спором, але і став активістом організації, надаючи на громадських засадах посильну допомогу діяльності Комітету виборців України. Олександр Михайлович Таляр є інвалідом Великої Вітчизняної війни, ветераном праці. Демобілізувавшись у 1951 році, гвардії старшина за пасу Олександр Таляр пішов працювати маляром на підприємство «Медлабортехніка», де безперервно трудився 60 років. Після того, як ветеран праці почав активно протестувати і підіймати робітників проти розпродажу заводських цехів та обладнання, таляр у 2009 році звільнили через скорочення штатів. З цього часу ветеран оскаржить своє незаконне звільнення та підіймає питання незаконної приватизації ВАТ «Медлабортехніка». Оскільки можливості самостійно захищати

свої порушені права або звернеться за платною юридичною допомогою ветеран не має, юристи Центру права надають йому безоплатну правову допомогу. Зокрема, завдяки допомозі Центру права, ветерану вдалося децю «дисциплінувати» Одеську обласну прокуратуру з питання належного реагування на заяви громадян. Таляр неодноразово протягом 2010 - 2011 років спрямовував звернення до Прокурора Одеської області с проханням про захист своїх прав при незаконному звільненні з роботи, незаконної приватизації ВАТ «Медлабортехніка» і відчуження його майна, правомірності дій посадових осіб підприємства інше. Однак, після низки відписок, ветеран отримав фінальний відповідь, «що органами прокуратури різного рівня його заяви неодноразово розглядалися, і за результатами надавалися своєчасні та обгрунтовані відповіді. У зв'язку з цим, прокуратура Одеської області переписку з ним припиняє». Після такого порушення права на звернення, юристами Центру права був підготовлений адміністративний позов про визнання неправомірною бездіяльності прокуратури з приводу належного розгляду звернень інваліда Великої Вітчизняної війни, підготовлений відгук на заперечення прокуратури. Після того, як суд першої інстанції відмовив Олександру Михайловичу у задоволенні позовних вимог, юристами Центру права була підготовлена апеляційна скарга на рішення суду. І хоча апеляційна інстанція винесла рішення не на користь Олександра Михайловича, ветеран не здається і в даний час за допомогою юристів Центру права добивається справедливості в касаційній інстанції. Дякуючи за правову допомогу, Олександр Михайлович Таляр виявив бажання бути активістом Комітету виборців України і займатися громадською діяльністю. Вже більш ніж півроку ветеран інформує у своєму домі і кварталі про діяльність Центрів права та про надання безоплатної правової допомоги, призводить до Центру нових клієнтів, розповсюджує газету організації «ІзбірКом» і друковані просвітницькі матеріали. Але найголовніше, 84-річний людина силою волі, характером, оптимізмом, бадьорістю духу, наполегливістю і життєвою позицією позитивно заряджає весь колектив організації на подальшу діяльність.

Важливим в діяльності центрів є залучення до надання правової допомоги фахових юристів та адвокатів на принципах pro bono (безоплатно). Залучення адвокатів на засадах pro bono не тільки гарантує бездоганну якість правової допомоги, але й значно підвищує імідж Центрів. Для підвищення мотивації залучених правників та

популяризації такого підходу, варто здійснювати інформаційні акції, показувати наявний позитивний досвід впровадження практики **PRO BONO**. Одним з таких заходів стало проведення **25 травня 2012 року** Всеукраїнського дня безоплатної правової допомоги, спрямованого на розвиток культури надання недержавної правової допомоги в Україні. Партнерами цієї ініціативи стали Асоціація правників України, Асоціація адвокатів України, Союз адвокатів України, Рада адвокатів України, Міжнародний фонд «Відродження», Українська Гельсінська спілка з прав людини, Українська фундація правової допомоги, юридичні компанії та адвокатські об'єднання.

На сьогоднішній день Центри права мають позитивний досвід залучення на принципах *pro bono* (безоплатно) як окремих адвокатів, так і приватних адвокатських компаній. На жаль, адвокатів і юристів юридичних компаній на умовах *PRO BONO* вдається залучати не так часто. Як правило, поки це тільки разові акції на кшталт Всеукраїнського дня безоплатної правової допомоги-2012. Так, 25 травня 2012 року у всій Україні відбувся вже третій за рахунком Всеукраїнський день безоплатної правової допомоги. В Одесі до такої ініціативи приєдналася Одеська обласна організація ВГО «Комітет виборців України», юридичні компанії «Ви і право», «Віта Лекс», окремі юристи, а також Головне управління юстиції в Одеській області та Одеське міське управління юстиції. 25 травня 2012 року, в офісі Одеської обласної організації ВГО Комітет виборців України, крім двох юристів організації, прийом громадян вели ще 5 залучених адвокатів і юристів - начальник юридичного відділу компанії «АгроІнвест СК» Артур Яцевич, партнер юридичної компанії «Ви і право», адвокат Юрій Костюк, юрист юридичної компанії «Віта Лекс» Олег Жмуд, начальник відділу реєстрації НПА, правової роботи та правової освіти Головного управління юстиції в Одеській області Валерій Мидляр, завідувач сектором правової роботи та правової освіти Одеського міського управління юстиції Лідія Жукова. На щастя, дощ і наслідки попередньої негоди в Одесі, не зупинили відвідувачів - в цілому за день було прийнято понад 10 осіб. Оскільки клієнтів заздалегідь реєстрували співробітники Центру права, адвокатам та юристам «дісталися» найбільш складні правові питання, більшість з яких вимагають подальшого судового супроводу. Крім безпосередньо правових консультацій, у більшості звернень було надано і вторинна правова допомога, деякі справи адвокати спільно з Центром права взялися супроводжувати на безкоштовній основі і в подальшому.

Так, одним з таких стратегічних справ, може стати колективне звернення більше 10 мешканців будинку №1 по вул. Катеринский в м. Одесі у відношенні незаконного захоплення підвалу в їхньому будинку. Три роки тому цей підвал в історичному центрі Одеси заочним рішенням Приморського районного суду м. Одеси на підставі підроблених документів з підробленими підписами мешканців будинку був переданий невідомій особі. Після цього послідувала серія формальних перепродажів, в результаті чого нині підвальними приміщеннями де-юре володіє особа, котру ніхно навіть не бачив.

Правова освіта

На фото: розміщення інформаційного стенду в приміщенні сільської ради (Саратський район)

Крім надання безпосередньо безоплатної правової допомоги, діяльність Центрів права направлена також і на поширення серед населення правових знань та підвищення правової культури.

Актуальні правові консультації з різних галузей права постійно розміщуються і оновлюються на відповідному **розділі «Центри права»** інформаційного ресурсу Одеського Комітету виборців www.izbirkom.od.ua (в даний момент на ресурсі знаходиться близько 40 актуальних роз'яснень). В обласній газеті **«ІзбірКом»** (засновник - Одеське КВУ) створена інформаційно-консультаційна рубрика «Центр права консультиує» та «Центр права інформує» та в кожному номері детально висвітлюється поточна діяльність і успіхи Центрів права, надаються правові консультації. У загальній кількості, з початку 2011 року по нинішній час вийшло 8 випусків газети «ІзбірКом» із зазначеною рубрикою загальним тиражем в **62 000** примірників. Зокрема, були опубліковані правові пам'ятки «Оформлення права власності на будинок в сільській місцевості», «Нова оплата судового збору» та низка інших.

У місцевих ЗМІ (в тому числі у районних газетах) та інформаційних веб-ресурсах було розміщено понад **150 правових роз'яснень та консультацій** з різних актуальних правових питань, створені окремі просвітницькі рубрики. Так, у листопаді 2011 - січні 2012 року, спільними зусиллями Центру права в м. Ізмаїл та редакції регіональної газети «Измаил-Юг», щотижня в газеті виходила рубрика «Центр права консультиує», де розміщувалися актуальні правові консультації та роз'яснення. З травня 2012 року почала виходити щотижнева рубрика «Центр права консультиує» в Ізмаїльській міській громадсько-політичній газеті «Собеседник Измаила».

Центрами права підготовлено та розміщено більше **250 інформаційних стендів «Центр права інформує»**. На інформаційних стендах розміщується актуальні правові роз'яснення та поради, корисні контакти. Стенди розміщені в органах державної влади (органи юстиції, державні адміністрації, органи пенсійного та соціального забезпечення, Центри зайнятості) та органах місцевого самоврядування (переважно сільські ради). Співробітниками Центрів права і територіальних органів юстиції здійснюється періодичне оновлення зазначених інформаційних стендів, відповідно до змін законодавства та потреб громадян.

Одеською обласною організацією ВГО «Комітет виборців України» та Центрами права було підготовлено і видано всього **7000 одиниць власної друкованої просвітницької продукції**. Центром права в м. Котовськ спільно з Котовським міськрайонним управлінням юстиції підготовлено та поширено три види буклетів з правовими консультаціями («Права молоді», «Права споживачів», «Пільги та гарантії багатодітним сім'ям») загальним тиражем 3000 примірників. В січні-лютому 2012 року підготовлено та поширено два види буклетів кожен по 1000 примірників: **“Боремось з корупцією по-новому”** (спільно з Одеським міським управлінням юстиції) та **“Земля без хабаря”**. Поширили антикорупційні матеріали серед сільських рад області (під час виїзних прийомів Центрів прав), серед селян під час надання правової допомоги, серед учасників тренінгів, через бібліотечну систему серед сільських бібліотек.

Підготовлено, надруковано та поширено серед громадян регіону (в тому числі молоді) максимально прості та доступні поради кишенькового формату: “Как вести себя во время обыска”, “Ваши права при задержании и аресте”, “Ваш участковый инспектор милиции”. Поради загальною кількістю 1500 екземплярів поширені через Центри права організації серед відвідувачів, а також серед студентів. Крім цього, електронні варіанти порадників розміщені на офіційному веб-сайті Головного управління МВС України в Одеській області - <http://www.odessa.umvd.gov.ua/uk/node/5654>

В травні 2012 року підготовлено, надруковано накладом 500 примірників та поширено **інформаційний посібник “Актуальні правові поради селянам”**. Інформаційний посібник надає актуальні правові поради сільському населенню щодо реалізації та захисту основних прав. Акцент зроблено на найбільш актуальних та проблемних питаннях земельних та майнових відносин, аграрному секторі та соціальному забезпеченню. Окремим розділом надано поради стосовно позасудового та судового захисту прав, а також додано зразки документів та контакти органів державної влади. Книгу видано з метою поліпшення правової обізнаності насамперед пересічних сільських жителів, проте видання буде корисне і для фахівців в сфері права, представників органів державної влади та місцевого самоврядування. Інформаційний посібник підготовлено на основі чинного законодавства України станом на 15.05.2012 року. Авторський колектив:

Ігор Бринош — юрист, керівник юридичного відділу Одеської обласної організації ВГО “Комітет виборців України”; Артур Яцевич — юрист, керівник юридичного відділу компанії “АгроІнвест СК”. Книга видана українською мовою в друкованому та електронному варіанті. Поширили посібник серед сільських бібліотек та сільських рад області (під час виїзних прийомів Центрів права), серед сільських активістів та вчителів правознавства під час тренінгів «Школи самозахисту від корупції», залишили для користування в місцевих ресурсних центрах та редакціях місцевих газет.

Центрами права протягом 2011 — 2012 року розповсюджено серед населення регіону підготовлені в рамках Ініціативи «Посилення правових можливостей бідних верств населення» МФВ тематичні буклети з правовими консультаціями (близько 60 видів буклетів загальною кількістю понад 60000 примірників).

Протягом 2011 — першої половини 2012 року, Центрами права було організовано **60 правопросвітницьких заходів** для школярів і студентів (тренінги, семінари, бесіди, зустрічі). Всього правову інформацію з актуальних правових питань та базові основи з прав людини отримали **700 учнів-старшокласників та студентів**.

З метою формування активної позиції молоді щодо протидії корупції, Одеською обласною організацією Комітету виборців України у 2012 році був проведений творчий конкурс для шкільної та студентської молоді «**Обережно, корупція**». З отриманих **47 конкурсних робіт** з 22 навчальних закладів Одеської області, конкурсна комісія відібрала 4 найкращих творчих роботи, ще дві роботи відзначені окремо. Краці творчі рішення конкурсантів із зазначенням авторства використані при підготовці друкованих матеріалів Одеської обласної організації ВГО КВУ та Центрів права. Роботи переможців (їх фрагменти) вміщені в спеціальний плакат «**Корупція очима молоді**», який видрукуваний накладом 250 екзмплярів і поширений в межах регіону та України.

Позитивний досвід у проведенні правопросвітницьких заходів має Центр права в м. Котовськ, який від окремих занять зі школярами та студентами, почав впроваджувати системну роботу в галузі правової освіти молоді. Так, співробітники Центру права спільно з Котовським

міськрайонним управлінням юстиції, у вересні-грудні 2011 року розробили і провели перший цикл **практично-інтерактивного курсу «Знай та вмій захистити свої права»** для студентів середніх спеціальних навчальних закладів міста (Котовського професійний ліцей та медичне училище). У навчанні взяли участь 36 студентів перших курсів цих навчальних закладів. Всього для студентів було проведено 8 тренінгів (з переглядом і обговоренням тематичних відео) по адміністративному, сімейному, трудовому, кримінальному праву і по правах людини. Студенти не тільки отримали знання, але й взяли участь у практичних заняттях, вирішуючи завдання і беручи участь у моделюванні ситуацій. Крім самих занять, для студентів було організовано екскурсію до Котовського міськрайонного суду (з присутністю на судовому засіданні, ознайомленням з графіком і системою роботи), а також в структурні підрозділи управління юстиції. Найкращі студенти за підсумками тестування отримали сертифікати про проходження факультативу і в подальшому будуть залучатися до просвітницької діяльності серед учнів місцевих шкіл. В кінці травня 2012 року відбувся вже другий випуск слухачів факультативу «Знай та вмій захистити свої права», який тривав протягом лютого - травня 2012 року. На цей раз у ньому взяло участь 30 студентів перших курсів медичного училища та аграрного ліцею, а 16 кращих отримали спеціальні сертифікати, підписані представниками Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України» та управління юстиції. Восени цього року зазначений факультатив буде також введений у всіх загальноосвітніх школах Котовського району, з відділом освіти Котовського РДА це питання наразі вже погоджене.

Активно проводилась в звітній період і правопросвітницька робота серед дорослого населення Одеської області, направлена на активізація самозахисту від корупції та громадського контролю за діяльністю влади. В першу чергу, це організація та проведення серії семінарів-тренінгів під загальною назвою **«Школа самозахисту від корупції»**.

З метою сформувати готовність сільських активістів протистояти і боротися з корупцією, було проведено в районних центрах Одеської області (Котовськ, Татарбунари, Ізмаїл) 3 тренінги, в яких взяло участь понад 50 чоловік. Зокрема, завдяки проведеному 19 квітня 2012 року семінару-тренінгу, 20 сільських активістів Татарбунарського району Одеської області навчилися боротися з корупцією та здійснювати гро-

мадський контроль за владою на місцевому рівні. В сільській бібліотеці с. Лиман Татарбунарського району Одеської області представниками Одеської обласної організації ВГО Комітет виборців України А.Бойко та І.Бриношем, координатором Центру права в м. Татарбунари Є.Грибачовим, начальником Татарбунарського районного управління юстиції Л.Семененко було проведено семінар-тренінг “Громадський контроль та боротьба з корупцією на місцевому рівні”. Сільським активістам було змальовано сучасний стан корупції в Україні та зокрема в сфері земельних відносин (відповідно до проведених у 2011 році досліджень), проведено короткий огляд антикорупційного законодавства та успішних практик протидії корупції в сільській місцевості.

Подібні тренінги-семінари були проведені і для вчителів Одеської області - 3 тренінги в містах Котовську, Татарбунарах та Білгород-Дністровську, в яких взяло участь понад 60 педагогів. Зокрема, завдяки проведеному семінару-тренінгу “Сучасні тенденції та підходи правової освіти учнівської молоді”, 45 сільських вчителів суспільно-гуманітарних дисциплін Татарбунарського та Саратського районів Одеської області зможуть впровадити в своїй роботі нові прогресивні підходи стосовно викладання прав людини та протидії корупції. Навчання було проведено 16 березня 2012 року в місті Татарбунари представниками Одеської обласної організації ВГО Комітет виборців України, за сприяння Татарбунарського та Саратського районних управлінь юстиції. Основний блок першого в регіоні подібного міжрайонного навчання торкався питань боротьби з корупцією та прав людини. Вчителі не лише дізналися про новелли антикорупційного законодавства України й отримали відповідні буклети, але і поглибили свої методичні навички. Зокрема, подивилися та обговорили можливості застосування на уроках соціальних відеороликів з протидії корупції, дізналися про практику впровадження в навчальних закладах Одещини факультативу “Знай та вмій захистити свої права” тощо. Учасники заходу також обмінялися між собою педагогічним досвідом та високо оцінили проведений захід, висловивши надію на продовження подібних навчань в майбутньому.

Окремі правозахисні ініціативи

*На фото: зустріч з представниками ромської громади
(м. Татарбунари)*

У своїй роботі співробітники Центрів права стикалися з багатьма актуальними для суспільства правовими проблемами, пов'язаними із забезпеченням соціальних і трудових прав, земельними та житловими питаннями, порушення прав людини з боку правоохоронних органів, отриманням ідентифікаційних документів. Щодо таких стратегічних справ надавалася вторинна правова допомога, необхідний адвокатський супровід, здійснювалася інформаційна підтримка, узагальнення інформації та звернення до центральних органів влади (як від організації, так і в складі різноманітних партнерств).

У 2011 - 2012 році Центри права не обмежувалися лише рамками надання безоплатної правової допомоги бідним верствам населення, а й працювали більш предметно над окремими тематичними напрямками.

В першу чергу, особлива увага в діяльності Центрів права відводилося **наданню правової допомоги жителям села** з усього комплексу правових проблем села (в першу чергу, земельних відносин), а також протидії корупції в цих сферах. Наприклад, селяни і місцеві підприємці Татарбунарського району підняли багато актуальних місцевих питань, пов'язаних насамперед з земельними відносинами: складності з приватизацією земель сільськогосподарського призначення (близько 100 селян Лиманського сільської ради не можуть приватизувати свої земельні ділянки - їм пропонують лише умови оренди), вимагання місцевими властями у фермерів кількох сіл не передбачених законодавством податків (нібито податок на прибуток, який прив'язаний не до розміру прибутку, а до кількості гектарів сільськогосподарських угідь).

Однією зі спільних ініціатив мережі Центрів правової інформації та консультацій, до яких приєдналися і Центри права Одеського КВУ, було здійснення заходів щодо сприяння **вирішенню проблеми соціального захисту «дітей війни»**. Окрім надання індивідуальної безоплатної правової допомоги “дітям війни”, Центри провели і ряд заходів, направлених на системне вирішення цієї проблеми — направили звернення до центральних органів державної влади, підготували правопросвітницькі матеріали, провели ряд інформаційних кампаній.

Протягом першої половини 2012 року на Одещині було реалізовано проект з **посилення правових можливостей ромсько-**

го населення, завдяки якому була не лише надана безоплатна правова допомога щодо отримання ідентифікаційних документів та здійснення реєстраційних процедур, але й розпочато діалог з органами влади стосовно здійснення системних змін з розширення доступу ромів до правосуддя, адміністративних та соціальних послуг. Завдяки діяльності Центру права Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України» в м. Татарбунари, 170 ромів Одеської області отримали безоплатну правову допомогу з питань ідентифікаційних документів, 15 з них такі документи (паспорти, свідоцтва про народження) вже отримали, декілька людей знаходяться на заключній стадії отримання документів. Великий ефект дали групові зустрічі з представниками ромських громад як в плані правової освіти, так і щодо визначення правових проблем і потреб ромів Бессарабії. Всього було проведено 8 таких виїздів-зустрічей в Татарбунарському, Саратському та Кілійському районах, в яких взяло участь понад 100 чоловік. В ході круглого столу «Отримання ромами Одеської області ідентифікаційних документів: проблеми і шляхи вирішення», вдалося предметно обговорити проблеми в отриманні ромами ідентифікаційних документів і порушення прав ромів з боку міліції, а також сформулювати певні рекомендації для покращення ситуації. За результатами обговорення, було доопрацьовано моніторинговий звіт «Проблеми ромів Одещини при отриманні ідентифікаційних документів та здійсненні реєстраційних процедур», після чого його було направлено до відповідних органів влади (в першу чергу, МВС) і недержавних організацій, а також розміщено в ЗМІ та Інтернеті.

Протягом кінця 2011 - першої половини 2012 року, Одеською обласною організацією ВГО «Комітет виборців України» (за фінансової підтримки МФ «Відродження») було реалізовано ініціативу, направлену на проведення громадського моніторингу **дотримання прав людини місцевими органами МВС**, надання правової допомоги та захисту жертвам порушень, здійснення відповідної правопросвітницької діяльності. Загалом, стосовно правових питань взаємовідносин з органами міліції було надано близько 70 безоплатних правових консультацій, по 4 справам була надана вторинна правова допомога, адвокатський супровід та інформаційна підтримка. За результатами проведення громадського моніторингу було підготовлено відповідний моніторинговий звіт з викладенням конкретних фактів порушення прав людини з боку співробітників міліції, їх оцінкою та рекомендаціями з покращення ситуації.

До Центру права Одеської обласної організації ВГО “Комітет виборців України” в м. Котовськ потягом звітнього періоду були численні звернення осіб переважно молдавської національності прикордонних з Республікою Молдова районів Одещини (Котовський та Красноокнянський) щодо **правової допомоги щодо отримання громадянства і легалізації** та території України. Більшість цих людей приїхали до України ще на початку 1990-х років, обзавелися дітьми і навіть онуками. Проте всі вони через відсутність ідентифікаційних документів (або їх неналежний характер) та оформленого права власності на житло суттєво обмежені в реалізації соціально-економічних, культурних та політичних прав - не можуть ні шлюб оформити, ні зайнятися підприємницькою діяльністю, ні дітей до школи віддати, ні соціальну допомогу отримати, ні прийняти участь у виборах (хоча і проживають у своїх територіальних громадах більше 20 років). Відповідно, через відсутність належної легалізації, ідентифікаційних документів та оформленого житла, ці люди змушені жити і працювати фактично нелегально — дітей реєструють на родичів (щоб отримати соціальну допомогу та забезпечити навчання), бізнес та нерухомість оформлюють на сусідів тощо. Наразі Одеською організацією Комітету виборців України планується не лише надавати безоплатні правові “сервісні” послуги населенню прикордонних районів Одещини щодо отримання ідентифікаційних документів та оформлення права власності на житло, але і сприяти системному вирішенню таких проблем на транскордонному, державному та обласному рівні.

Інформаційна діяльність

На фото: спільна прес-конференція Одеської обласної організації КВУ та Головного управління юстиції в Одеській області

Значну увагу в своїй роботі Центри права приділяють інформаційній складовій, що сприяє швидкому поширенню інформації про їх діяльність у сфері надання безоплатної правової допомоги, а також формує позитивний імідж та репутацію Центрів права.

Крім постійних публікацій у ЗМІ, **інформація про діяльність Центрів права** була поширена через проведення низки публічних заходів: 4 прес-конференції, 6 «круглих» столів, близько 70 навчальних та просвітницьких заходів (тренінги, заняття, зустрічі і т.п.), інформування на засіданнях громадських рад при органах влади, нарадах, зустрічах тощо. Протягом 2011 - першої половини 2012 року, було розміщено понад 200 публікацій в ЗМІ (статті в газетах і на Інтернет-ресурсах, сюжети в теле-і радіо-ефірі) про діяльність Центрів права, які носили переважно інформаційний відтінок, хоча є і велика кількість позитивних оцінок.

У першій половині 2012 року Одеська обласна організація Комітету виборців України організувала **обговорення стану і перспектив надання безоплатної правової допомоги** в регіоні. З цією метою, було проведено три «круглих столи» в містах Татарбунари, Котовськ і Білгород-Дністровський, в яких взяло участь понад 50 учасників.

Так, на “круглому столі”, який відбувся 3 лютого 2012 року в м. Татарбунари Одеської області, обговорили сучасний стан та перспективи надання безоплатної правової допомоги в Україні (на досвіді діяльності Центру права в м. Татарбунари), новели антикорупційного законодавства України та їх застосування, а також перспективи посилення правових можливостей ромського населення. В обговоренні прийняло участь 20 учасників - керівництво Одеської обласної організації Комітету виборців України, координатори Центрів права в м. Татарбунари, Ізмаїл та Білгород-Дністровський, керівник відділу Головного управління юстиції в Одеській області, начальники Татарбунарського та Саратського районних управлінь юстиції, заступник голови Татарбунарської райради, керівники ромських організацій, представники місцевої РДА, РВ ГУМВС, кримінально-виконавчої інспекції, реєстраційної служби, громадські лідери, журналісти. Презентація досвіду діяльності Центру права в м. Татарбунари викликала подальші активні дискусії стосовно перспектив надання такої допомоги як з боку неурядових організацій, так і органів держави. Всі учасники дискусії однозначно підкреслили подальшу необхідність

діяльності Центру права як об'єднання зусиль органів влади та правоохоронних організацій, а також висловили пропозиції щодо розширення його діяльності. Керівник юридичного відділу Одеської обласної організації Комітету виборців України І.Бринош та керівник відділу реєстрації НПА, правової роботи та правової освіти В.Мидляр зупинилися на подальших можливостях надання вторинної правової допомоги, залучення адвокатів та юристів на безоплатній основі (*pro bono*) до судового захисту прав представників малозабезпечених верств населення. Начальник Татарбунарського районного управління юстиції Л.Семененко поділився досвідом залучення коштів місцевих бюджетів для здійснення правової просвіти громадян.

“Безоплатна правова допомога — реалії сьогодення” - під такою назвою 30 березня 2012 року у місті Котовськ Одеської області відбувся круглий стіл з обговорення поточного стану надання безоплатної правової допомоги, який провела Одеська обласна організація ВГО Комітет виборців України спільно з Котовським міськрайонним управлінням юстиції. На круглий стіл зібралися представники багатьох державних закладів та установ, де населенню надається первинна правова допомога: міського та районного відділів освіти, податкової інспекції, центру зайнятості, пенсійного фонду, відділу міліції. Також були присутні керівники Котовського, Красноокнянського та Балтського управлінь юстиції, де працюють громадські приймальні, що надають правову допомогу. Круглий стіл було відкрито питанням стану реалізації місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами центральних органів виконавчої влади та органами місцевого самоврядування Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Друге питання, яке обговорювалося на круглому столі, було про безоплатну правову допомогу та правову освіту населення в ракурсі діяльності «Центрів права» в Одеській області. Як відмітив координатор центру Віктор Зуєв, крім надання первинної та вторинної правової допомоги, працівниками центру права м. Котовськ дуже активно проводилась право-освітня робота, і в цьому році факультатив, який було запроваджено в Котовському аграрному ліцеї та медичному училищі, буде запроваджено в школах району. В результаті роботи круглого столу було вирішено продовжити співпрацю державних закладів і установ та недержавних організацій в напрямку надання населенню безоплатної правової допомоги та здійснення правової освіти.

В травні 2012 року в м. Білгород-Дністровський Одеської області відбувся заключний круглий стіл з обговорення поточного стану та перспектив надання державної та недержавної безоплатної правової допомоги в Україні, в якому взяло участь 15 осіб (представники органів державної влади та місцевого самоврядування, НУО, журналісти). В ході круглого столу «Безоплатна правова допомога в Україні», представники органів влади та неурядових організацій висловили бажання створити на базі Центру права Одеської обласної організації Комітету виборців України в м. Білгород-Дністровський єдиного центру з надання безоплатної правової допомоги. Крім надання безоплатної правової допомоги юристами Центру права та співробітниками юстиції, до надання правових консультацій мають намір залучати фахівців окремих сфер - працівників пенсійного фонду та податкової інспекції, співробітників відділів соціального забезпечення та держкомзему. Адвокати м. Білгород-Дністровська поки не поспішають надавати громадянам безоплатну правову допомогу, ні за рахунок коштів державного бюджету, ні на умовах PRO BONO. Про поточний стан і проблеми надання безоплатної первинної та вторинної правової допомоги в розрізі реалізації Закону України «Про безоплатну правову допомогу» учасникам і представникам ЗМІ розповів начальник Білгород-Дністровського міськрайонного управління юстиції Володимир Черватюк. Можливості впровадження в Україні недержавної правової допомоги на принципах PRO BONO (безкоштовно) змалював керівник юридичного відділу Одеської обласної організації Комітету виборців України Ігор Бринош. Йшлося як про американський і європейський досвід PRO BONO, так і українські реалії. За словами юриста, необхідно формувати в Україні культуру надання безоплатної правової допомоги, як з боку держави, так і з боку приватних юристів та адвокатів.

В ході спільної прес-конференції Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України» та Головного управління юстиції в Одеській області, було **презентовано результати діяльності** створених Одеською обласною організацією ВГО КВУ п'яти Центрів права і анонсовано подальші плани діяльності організації в цьому напрямку, представлений наявний досвід залучення адвокатів на принципах pro bono (безкоштовно) і роз'яснена стратегія впровадження Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Голова Одеської обласної організації Комітету виборців України Анатолій Бойко підкреслив, що діяльність Центрів права є одним з пріоритетних напрямів розвитку та діяльності

організації і безсумнівно їх робота по наданню безоплатної правової допомоги буде продовжуватися. Крім вже практикуючих форм роботи Центрів права, надалі акцент буде зроблений і на залученні до надання безоплатної правової допомоги адвокатів і юристів регіону на принципах pro bono (безкоштовно). Заступник начальника відділу реєстрації нормативно-правових актів, правової роботи та правової освіти Головного управління юстиції в Одеській області Тетяна Журенок висвітлила основні положення та підходи до впровадження Закону України «Про безоплатну правову допомогу» (у тому числі і надання вторинної правової допомоги). Крім цього, було поінформовано про створення в червні 2012 року в системі Міністерства юстиції Координаційного центру з надання правової допомоги, діяльність якого спрямована на формування в Україні ефективної системи безоплатної правової допомоги.

Протягом 2011 — першої половини 2012 року, Одеською обласною організацією КВУ **налагоджено співпрацю** з багатьма організаціями та установами, зокрема, з Одеською обласною бібліотекою ім. Грушевського, юридичної клінікою «Одеської юридичної академії», кількома приватними адвокатськими компаніями, рядом місцевих НУО, ЗМІ та органами місцевого самоврядування.

Однією з особливостей діяльності Центрів права є їх тісна **взаємодія з органами юстиції** (на рівні Головного управління юстиції в Одеській області та його територіальних підрозділів), котру високо оцінило як Міністерство юстиції України, так і Програма розвитку ООН, Міжнародний фонд «Відродження» та інші організації. Сприяння органів юстиції полягало в проведенні спільних з юристами Центрів права прийомів громадян (стаціонарних і на виїзді), участі у публічних заходах, інформування сільських рад та громадян про проведення виїзних прийомів, поширення просвітницької продукції та розміщення публікацій, налагодження взаємодії з іншими органами державної влади та місцевого самоврядування. У цьому плані показовим є взаємодія Центру права в м. Одесі та Одеського міського управління юстиції: спільно розроблений і надрукований просвітницький буклет «Боремося з корупцією по-новому», до роботи стаціонарної громадської приймальні Центру права в офісі Одеського КВУ активно залучаються співробітники юстиції для консультування громадян у певних галузях права. Протягом звітнього періоду такі «тематичні» правові консультації надавалися державними і приватними нотаріусами, державними вико-

навцями, працівниками відділів РАЦС і т.п., правові консультації отримало близько 80 малозабезпечених мешканців м. Одеси. Так, 27 квітня 2012 року в офісі Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України» проводила прийом громадян приватний нотаріус Одеського міського нотаріального округу Сорока Л.З., в ході якого було надано громадянам більше 10 правових консультацій з різних правових питань.

Документально співпраця Одеської обласної організації ВГО КВУ та Головного управління юстиції в 2011 році базувалася на підписаному Плані спільних заходів по наданню безкоштовної правової допомоги та правової просвіти громадян. У продовження такої плідної та необхідного для суспільства співробітництва у сфері надання безоплатної правової допомоги (особливо в розрізі практичної реалізації Закону України «Про надання безоплатної правової допомоги»), для більш системної і постійної спільної діяльності, в даний час між Одеською обласною організацією ВГО КВУ та Головним управлінням юстиції в Одеській області погоджений та підписаний Договір про спільну діяльність терміном дії до 31 грудня 2013 року. Текст Договору, базові основи якого розроблені Херсонською обласною організацією «Комітету виборців України», може бути використаний іншими суб'єктами надання безоплатної правової допомоги (наведено в Додатках).

Також існує тісна співпраця на рівні обласної міжвідомчої координаційно-методичної ради з правової освіти населення — Одеське КВУ єдина з громадських організацій області входить до складу цього органу, що відкриває широкі можливості для просвітницької діяльності та залучення до цієї роботи інших органів влади. Активно відбувається співпраця Центрів з органами влади на рівні діяльності громадських рад при органах державної влади та місцевого самоврядування. Така діяльність дає можливість публічно піднімати та обговорювати важливі проблеми, залучати до їх вирішення як органи влади, так і партнерів з числа громадських організацій. Так, представники Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України» входять до Громадської ради при обласній державній адміністрації (очолюють комітет з розвитку громадянського суспільства), Громадської ради при Головному управлінні МВС України в Одеській області, Громадської ради при Державній податковій адміністрації в Одеській області, Громадських рад при райдержадміністраціях та міськрадах чотирьох міст Одеської області.

Додатки

Діяльність Центрів права Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України» за звітний період в цифрах:

5	Центрів права
10 (4/6)	публічних заходів (прес-конференції, «круглих» столів)
11	районів Одеської області і м. Одеса підпадають під діяльність
20	юристів та адвокатів залучено до роботи
23	справи вели адвокати та юристи Центрів в досудовому та судовому порядку
66	студентів стали випускниками курсу-факультативу «Знай та вмій захистити свої права»
70	правопросвітницьких заходів
102	виїзних прийоми у найвіддаленіших селах
110	сільських педагогів та активістів взяло участь в 6 тренінгах
148	громадянам надана допомога в підготовці судових процесуальних документів
150	правових роз'яснень та консультацій в місцевих ЗМІ та Інтернеті
195	громадянам надана допомога в підготовці договорів, заяв та звернень до органів державної влади та місцевого самоврядування
200	публікацій в ЗМІ (статті в газетах і на Інтернет-ресурсах, сюжети в теле-і радіо-ефірі)
250	інформаційних стендів «Центр права інформує»
395	громадянам надані витяги з законодавства та письмові консультації
700	учнів-старшокласників прийняло участь в правопросвітницьких заходах
1 253	представникам незахищених верств населення надана допомога (в тому числі 636 пенсіонерів, 226 «дітей війни», 159 інвалідів);
1 823	громадянам надані усні правові консультації
2 090	клієнтів отримали безкоштовну правову допомогу (близько 40% - жителі села)
7 000	одиниць власної друкованої продукції просвітницького характеру
62 000	екземплярів вкладки-рубрики «Центр права» газети «ІзбірКом»

Контакти Центрів права Одеської обласної організації ВГО КВУ:

Центр права в м. Одесі

(на базі Одеської обласної організації ВГО Комітет виборців України, за сприяння Одеського міського управління юстиції)

65091, м. Одеса, вул. Садиковська, буд. 25

(048) 716-46-83

odessa_lc@ukr.net

Центр права в м. Татарбунари

(на базі Татарбунарського районного управління юстиції)

68100, м. Татарбунари, вул. В.Тура, 48

(04844) 3-21-48, (048)706-10-03

evggrib2010@mail.ru

Центр права в м. Котовськ

(на базі Котовської районної організації Комітету виборців України, за сприяння Котовського міськрайонного управління юстиції)

66300, м. Котовськ, пр-т Котовського, 16

(04862) 2-36-52

kotovsk-centrprava@ukr.net

Центр права в м. Ізмаїл

(на базі міськрайонної газети “Собеседник Измаила”, за сприяння Ізмаїльського міськрайонного управління юстиції)

68600, м.Ізмаїл, пр-т Суворова, 40, офіс 16

(04841) 2-43-48

safkvu@ukr.net

Центр права в м. Білгород-Дністровський

(на базі Білгород-Дністровського міськрайонного управління юстиції)

67700, м. Білгород-Дністровський, вул. Леона Попова, 24

(04849) 6-96-54

bd_centprava@ukr.net

ДОГОВІР про спільну діяльність

м. Одеса

«___» _____ 2012 р.

Головне управління юстиції в Одеській області, в особі начальника Продіуса Костянтина Васильовича, далі Управління, з одного боку, та Одеська обласна організація ВГО «Комітет виборців України», в особі голови Бойка Анатолія Михайловича, далі ООО ВГО КВУ, з іншого боку, уклали цей Договір про спільну діяльність щодо надання безоплатної правової допомоги та правової просвіти громадян, домовившись про наступне:

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Метою діяльності за цим Договором є сприяння посиленню правових можливостей малозабезпечених верств населення Одеської області, подолання їх правової ізоляції та нігілізму, підвищення правової культури.

Задачами спільної діяльності є:

- спільне надання Управлінням та ООО ВГО КВУ соціальних послуг населенню у вигляді безоплатної правової допомоги;
- виявлення нагальних правових проблем малозабезпечених верств населення, спільна розробка та реалізація заходів щодо їх вирішення;
- спільне здійснення правопросвітницької діяльності: підготовка та видання просвітницької літератури, інших просвітницьких матеріалів, проведення заходів;
- підвищення іміджу Управління та ООО ВГО КВУ.

Мета та завдання договору реалізуються, зокрема через створення та підтримку мережі Центрів права в м. Одесі та Одеській області.

2. ЗАГАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ.

Концепція діяльності сформувалась в рамках всесвітньої стратегії подолання проблеми бідності, задекларованої в Цілях Тисячоліття Організації Об'єднаних Націй (Декларація Тисячоліття Організації Об'єднаних Націй, затверджена Резолюцією 55/2 Генеральної Асамблеї від 8 вересня 2000 року; частина III Декларації присвячена темі розвитку та викорінення бідності), і покликана сприяти зменшенню правової ізоляції бідних верств населення від кризових загально-соціальних процесів. Зміст концепції виходить з того, що однією з причин тотальної бідності є правове обмеження певної групи населення щонайменше у таких ключових правах, як доступ до правосуддя, можливостей започаткування приватної ініціативи, дотримання майнових та трудових прав.

3. НАПРЯМКИ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОГОВОРОМ.

3.1. Створення та підтримка роботи Центрів права.

В межах цього напрямку ООО ВГО КВУ, за власні ресурси та за кошти донорських організацій підтримує діяльність Центрів права в м. Одесі та Одеській області: забезпечує засобами зв'язку, обладнанням, літературою, інформаційними та методичними матеріалами, забезпечує роботу персоналу (включаючи юристів та адвокатів) та організацію виїзних прийомів.

Управління надає підтримку та сприяння діяльності мережі Центрів права відповідно до цього договору та шляхом надання у безоплатне тимчасове використання приміщень територіальних підрозділів Управління.

3.2. Надання безоплатної правової допомоги жителям м. Одеси та Одеської області.

В межах цього напрямку ООО ВГО КВУ:

- забезпечує надання безоплатної правової допомоги (юридичні консультації, допомога у складанні звернень, процесуальних документів) без обмежень за статками у приміщеннях Центрів права, за телефоном «гарячої лінії», під час виїзних прийомів;
- в окремих випадках, які стосуються групи осіб чи мають суспільний резонанс, в рамках діяльності Центрів права надається безоплатна вторинна правова допомога, включаючи представництво в органах державної влади та судах;
- забезпечує позачерговий прийом громадян, яким рекомендовано звернутися до Центрів права на прийомі у працівників Управління та його структурних підрозділів.

В межах цього напрямку Управління:

- залучає спеціалістів органів юстиції до надання безоплатної правової допомоги;
- інформує органи державної влади, органи місцевого самоврядування та громадян про надання безоплатної правової допомоги;
- сприяє в організації та проведенні виїзних прийомів;
- забезпечує інформування громадян про можливість отримати безоплатну правову допомогу в Центрах права у випадках, коли громадяни звертаються з питаннями, що не входять до компетенції Управління і потребують допомоги у вирішенні юридичних проблем;
- надає при необхідності у безоплатне тимчасове використання приміщення територіальних підрозділів Управління для надання безоплатної правової допомоги.

3.3. Виявлення та реагування на типові правові проблеми, з якими громадяни звертаються до Центрів права.

В межах цього напрямку ООО ВГО КВУ:

- визначає відповідального співробітника, уповноваженого для комунікації з Управлінням;
- в обумовлені строки готує звітність про діяльність Центрів права, включаючи статистичну інформацію та перелік типових правових проблем, та передає до Управління;
- надає пропозиції щодо можливості вирішувати виявлені правові проблеми на рівні Одеської області;

В межах цього напрямку Управління визначає посадову особу, яка відповідальна за комунікацію з ООО ВГО КВУ, в тому числі прийняття та обговорення звітності, підготовку доручень чи відповідей на пропозиції щодо можливості вирішувати виявлені правові проблеми на рівні області.

3.4. Здійснення просвітницької та інформаційної діяльності.

В межах цього напрямку ООО ВГО КВУ:

- поширює у ЗМІ інформацію та повідомлення стосовно діяльності Центрів права та вирішення правових проблем жителів Одеської області, правові консультації та роз'яснення, розміщує їх у власному друкованому виданні «ІзбірКом» та інформаційному Інтернет-ресурсі «ІзбірКом»;
- організовує публічні (прес-конференції, «круглі столи», конференції тощо), та правопросвітницькі заходи (лекції, тренінги, зустрічі тощо), приймає участь в заходах, організованих Управлінням;
- готує та погоджує з Управлінням тексти просвітницьких буклетів та іншої просвітницької літератури з правової тематики.

В межах цього напрямку Управління:

- приймає участь в заходах ООО ВГО КВУ, сприяє у їх підготовці та проведенні;

- поширює у ЗМІ інформацію та повідомлення стосовно діяльності Центрів права та вирішення правових проблем жителів Одеської області, правові консультації та роз'яснення, розміщує їх на власному веб-сайті та в газеті «Одеський юридичний вісник»;

- сприяє підготовці та поширенню інформаційних та просвітницьких матеріалів.

4. СТРОК ДІЇ ДОГОВОРУ.

Договір набирає чинності з дня його підписання обома сторонами та діє до 31 грудня 2013 року.

Договір може бути розірваний будь-якою стороною за письмовим попередженням іншої сторони не пізніше ніж за два тижні.

5. ІНШІ УМОВИ.

Договір складено у двох примірниках, що мають однакову юридичну силу, по одному примірнику для кожної із Сторін.

Більш детальний перелік спільних заходів оформлюється у вигляді Плану спільних заходів, котрий узгоджується та підписується щорічно та є додатком до Договору.

6. АДРЕСИ І ПІДПИСИ СТОРІН.

Сторона 1	Сторона 2
<p>Головне управління юстиції в Одеській області</p> <p>Адреса: 65007, м. Одеса, вул. Богдана Хмельницького, 34</p> <p>Начальник управління _____ К.В. Продіус</p> <p style="text-align: center;">м.п.</p>	<p>Одеська обласна організація ВГО «Комітет виборців України»</p> <p>Адреса: 65091, м. Одеса, вул. Садикувська, 25</p> <p>Голова _____ А.М. Бойко</p> <p style="text-align: center;">м.п.</p>

Одеська обласна організація Всеукраїнської громадської організації «Комітет виборців України»

Odessa Regional Organization of All-Ukrainian NGO “Committee of Voters of Ukraine”

Одеська обласна організація Всеукраїнської громадської організації «Комітет виборців України» (ООО ВГО КВУ) - неурядова незалежна громадська організація, місією якої є активізація громадян до участі в управлінні державою та реалізації своїх конституційних прав, а також сприяння проведенню вільних, чесних та демократичних виборів в Україні. Метою діяльності організації є не лише допомога конкретним людям у вирішенні їх конкретних питань, а й ініціювання інституційних змін, які б наблизили українське суспільство до демократичних стандартів.

Діяльність організації включає в себе такі основні напрямки:

Сприяння максимально чесному і законному ходу виборчих кампаній.

Організація здійснює системне спостереження за ходом виборчих кампаній, інформування громадськості про хід виборчого процесу, привертання уваги виборчих комісій, влади і громадськості до найгостріших проблем, пов'язаних з ходом виборчих кампаній. Окрім цього організацією проводяться тренінги для членів виборчих комісій, кампанії з просвіти виборців, надається безкоштовна юридична допомога виборцям.

Правозахисна та право-просвітня діяльність:

В рамках організації постійно діє юридична приймальня, проводиться моніторинг дотримання прав людини, надається безкоштовна правова допомога громадянам. Отримана інформація щодо порушень прав людини аналізується, робляться висновки щодо оптимальних варіантів захисту прав людини та рекомендації щодо ліквідації (мінімізації) таких порушень.

Odessa Regional Organization of All-Ukrainian NGO “Committee of Voters of Ukraine” is non-governmental independent public organization. Its mission is the intensification of the citizen's participations in the governance and the realization of their constitutional rights, also help in the holding of the free, fair and democratic elections in Ukraine.

The aim of the organization is not only the help to the certain people in solving their problems, but also the initiation of the institutional changes which would make Ukraine closer to the democratic standards.

Activity of the organization includes next key directions:

Promotion to the fair and lawful course of election campaigns.

Organization implements systematic monitoring of course of the electoral campaigns, informs society about course of the electoral process, turns the mind of the election commissions, authority and society to the most urgent problems of electoral process course. Besides, the organization provides trainings for the members of the election commissions, educational campaigns for the electorate, gives free juridical help for electorate.

Activity in the field of Human Right's protection.

There is a permanent legal reception in the organization. It monitors human rights, gives free legal aid to citizens. The information about violation of human rights are analyzed, organization makes conclusions for the optimal protection of human rights and makes the recommendations for the elimination (minimization) of such violations.

Сприяння розвитку місцевого самоврядування:

В рамках цього напрямку проводяться навчальні семінари та тренінги для депутатів місцевих рад, організується стажування, видається та поширюється навчальна література.

Одеська обласна організація ВГО КВУ створена у 1997 р. (легалізована у 1998 р.), як юридична особа здійснює свою діяльність з 2004 р. Організація постійно проводить різноманітні публічні та медіа-заходи, які широко висвітлюються у ЗМІ та Інтернеті, має власний інформаційний портал www.izbirkom.od.ua та громадсько-політичну обласну газету "ІзбірКом". В районах Одеської області виконання проектів організації забезпечують 3 районні організації (Білгород-Дністровська, Котовська, Роздільнянська районні організації ВГО КВУ) та районні представництва в Ізмайльському та Ренійському районах. Організація тісно співпрацює з місцевими, всеукраїнськими та міжнародними громадськими організаціями, ЗМІ, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Організація з 1998 р. має великий досвід виконання просвітницьких, правозахисних, моніторингових, тренінгових та інформаційно-аналітичних місцевих, регіональних та міжнародних проектів (підтриманих АВА/ROLI, NED, NDI, Charles Mott Foundation, ОБСЄ, Development Associates, inc, MSI та проектом „Гідна Україна”, Посольствами США, Польщі і Нідерландів в Україні, МФ „Відродження”, канадсько-українською Фундацією «Демократичні інституції і практики», Східноєвропейським демократичним центром, Фрідом Хаус, Black Sea Trust for Regional Cooperation, UNITER та фондом „Східна Європа”, тощо) як власних, так і в якості регіонального партнера ВГО “Комітет виборців України”.

Promotion to the development of the Local Government

In this field of the organization's activities educational seminars and trainings for deputies of local councils, organization of traineeships, publishing and distribution of the educational literature are carried out.

Odessa Regional Organization of All-Ukrainian NGO "Committee of Voters of Ukraine" was founded in the 1997-th. (was legalized in the 1998-th). It operates as a legal entity from the 2004-th. Organization permanently holds different public and media events, which are widely media coverage, has its own web site www.izbirkom.od.ua and social and political region newspaper "Izbirkom". 3 district organizations (Belgorod-Dnestrovskiy's, Kotovsk's and Rozdelnaya's organizations of the All-Ukrainian NGO "Committee of Voters of Ukraine") and district offices in the Ismail's and Reny's districts carry out the projects of the organization in the districts of the Odessa's region. Organization closely collaborates with local, national and international civic organizations, media, executive power and local governments.

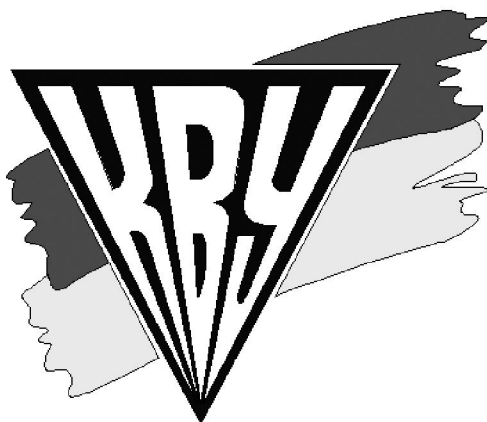
From the 1998-th organization has a big experience of carrying out educational, Human Rights, monitoring, training, informational and analytical projects at the local, regional and international levels (which were supported by ABA/ROLI, NED, NDI, Charles Mott Foundation, OCSE, Development Associates inc., MSI, project "Worthy Ukraine", embassies of USA, Poland and Netherlands in Ukraine, "International Renaissance Foundation", Ukrainian and Canadian Foundation "Democratic institutes and practices", Eastern European democratic center, Freedom House, Black Sea Trust for Regional Cooperation, UNITER, foundation "Eastern Europe", etc.). In those projects All-Ukrainian NGO "Committee of Voters of Ukraine" was an organizer or a partner of All-Ukrainian NGO "Committee of Voters of Ukraine"

Юридична та фактична адреса: 65091,
Україна, м. Одеса, вул. Сади́ковська, 25
Поштова адреса: 65023, Україна, м. Оде-
са, а/с 209
Телефон/факс: (048)716-40-18, 716-46-83
Електронна пошта: odesakvu@ukr.net
Інтернет-сторінки: www.cvu.od.ua,
www.izbirkom.od.ua

Address: p.o. box 209, Odessa 65023
Ukraine
Telephone number: (048)716-40-18, 716-
46-83
Fax number: (048)716-40-18
E-mail: odesakvu@ukr.net,
Web site: www.cvu.od.ua, www.izbirkom.od.ua

Для нотаток

Одеська обласна організація ВГО «Комітет виборців України»

ПОСИЛЮЮЧИ ПРАВОВІ МОЖЛИВОСТІ БІДНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ

Діяльність Центрів права Одеської обласної організації
ВГО «Комітет виборців України»
протягом 2011 — пер. пол. 2012 року

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО

При використанні та копіюванні матеріалів обов'язкове посилання на дане видання та його авторів. Будемо щиро вдячні за відгуки, побажання, рекомендації стосовно вміщених у виданні матеріалів, які Ви можете направити поштою на адресу 65023, Україна, м. Одеса, а/с 209, або на електронну адресу odesakvu@ukr.net.

Автори-упорядники: Бринош І.В., Бойко А.М.

Надруковано СПД Швець Д.А., наклад 300 примірників.